TIPY

Vasksovy roční doby

Lotyšský skladatel Peteris Vasks patří mezi světově etablované a vyhledávané autory. Stejně jako řada jeho kolegů, i on svůj skladatelský styl značně zjednodušil a vkládá do něj i prvky lotyšského folkloru. Klavírní cyklus Gadalaiki – Roční období komponoval mezi lety 1980 a 2008 a jednotlivé skladby nebyly zamýšleny jako cyklus. Pro klavíristu Talivaldise Deksnise vznikly první dva díly: Balta ainava – Bílá krajina (1980) a Rudens muzika – Podzimní hudba (1981). Na švédskou objednávku vznikla skladba Pavasara muzika – Jarní hudba (1995). Poslední část, Zala ainava – Zelená krajina, se autor rozhodl dokomponovat v roce 2008. Klavíristka Terezie Fialová přináší teprve čtvrtou nahrávku cyklu, jehož podmanivost, expresivitu i meditativnost posluchačům předává velmi podmanivě. **Martin Zvěřina**

Peteris Vasks: Gadalaiki (The Seasons), Terezie Fialová; Animal Music, 2026.

Stehli a její Praha

Jméno švýcarsko-české fotografky Iren Stehli (* 1953) není u nás široce známé. Známější jsou témata jejích snímků v Ateliéru Josefa Sudka. Narodila se v Curychu tamnímu otci a české matce. Jezdila do Prahy, kde vystudovala FAMU (v partě Anny Fárové) a prakticky se zabydlela na Žižkově. Tam začaly vznikat její časosběrné cykly: cyklus Libuna (1974–2009), věnovaný jedné ženě a její rodině, i obecnější Pražské výlohy (od roku 1978 dodnes), Lidé (1975–1976) či Doma (1975–1981). Jak píše v kurátorském textu Pavel Vančát, jsou to „nezáludné portréty žižkovských obyvatel, které oslovovala před jejich domy a prodejnami“. Kdo si chce oživit obraz Žižkova před normalizační asanací, atmosféry, která z notné části zmizela před čtyřiceti lety, může tak učinit na Újezdě za symbolické vstupné 10 korun. **Zbyněk Petráček**

Iren Stehli: Lidé, doma. Praha, 70. léta. Ateliér Josefa Sudka, Praha. Do 6. 12.

Atrium v novém formátu

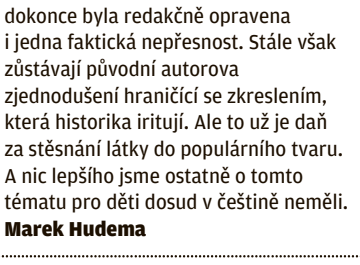

Kdo navštíví komunitní centrum Atrium v Praze na Žižkově a jeho galerii, získá dojem nekonformity. Teď Atrium říká, že formát „dokumentární galerie“ rozvíjí cíleně: „Každý rok uvedeme dvě výstavy na téma, které zrovna hýbe námi i světem kolem.“ Ukázkou je výstava Až spadnou zdi o společenském vyčleňování. Sami autoři píší: „Výstava nedá odpovědi na to, jak sociální vyloučení vyřešit. Ptá se ale, co se stane, když zeď – doslovná i pomyslná – jednou spadne.“ Leccos napoví už volba autorů. Třeba výtvarná skupina Rafani, jejíž členové prosluli před dvaceti lety, když veřejně káleli v Národní galerii či vstoupili do buňky KSČM a pak o tom podali zprávu. Nebo Michal Pěchouček, spjatý se scénami typu Studio Hrdinů či HaDivadlo, ale i s Národním divadlem. Máte-li rádi nekonformisty, Atrium je tu pro vás. **Zbyněk Petráček**

Až spadnou zdi. Galerie Atrium, Praha. Do 4.4.

Přibyl vystavuje v Písku

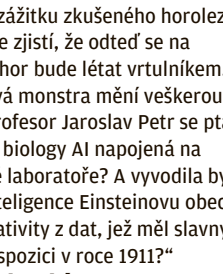

Grafiky a objekty Lubomíra Přibyla (* 1937), jednoho z nejoriginálnějších tvůrců poválečné geometrické abstrakce, představuje muzeum v Písku. Autor osobitých vizuálních experimentů vytváří díla překračující hranice mezi obrazem a objektem. Představitel konstruktivismu pracuje s jednoduchými výraznými tvary a prostorovými vztahy. Vystaveny jsou i jeho nejstarší grafiky z r. 1959 a tři objekty dokumentující různé polohy umělcovy tvorby. Součástí výstavy je projekce videodokumentu věnovaného Přibylovu životu a dílu. Podle kurátorek Evy Čapkové a Martiny Měřičkové „je výstava setkáním s autorem, jehož práce představují jedinečné propojení racionální konstrukce, vizuální citlivosti a nadčasové estetické čistoty“. **Blanka Frajerová**

Lubomír Přibyl: Objekty a grafiky. Prácheňské muzeum. Písek. Do 3. 1.

Světová válka pro děti

Jak přiblížit starším dětem historii? O to se pokouší prostřednictvím příběhů konkrétních lidí britský historik Dominic Sandbrook ve svých knihách ze série Dobrodružství historie. A kniha První světová válka se opravdu povedla. Je velmi čtivá, citace jsou převzaté ze zavedených překladů, dokonce byla redakčně opravena i jedna faktická nepřesnost. Stále však zůstávají původní autorova zjednodušení hraničící se zkreslením, která historika iritují. Ale to už je daň za stěsnání látky do populárního tvaru. A nic lepšího jsme ostatně o tomto tématu pro děti dosud v češtině neměli. **Marek Hudema**

Dominic Sandbrook: První světová válka. V překladu Petra Ondráčka vydalo nakladatelství Host, Brno 2026. 311 stran.

Potřebujeme Einsteiny?

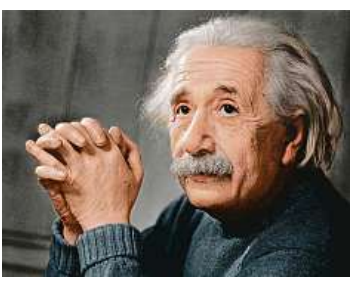

Asi vás neminula jedna z velkých zpráv podzimu: jazykové modely vyřešily spoustu neřešených matematických problémů. Držitel „matematické nobelovky“ – Fieldsovy medaile – Hugo Duminil-Copin se přiznal, že se v reakci na náhlý příval řešení rozplakal. Francouzský expert přirovnal svou situaci k zážitku zkušeného horolezce, jenž náhle zjistí, že odteď se na vrcholky hor bude létat vrtulníkem. Křemíková monstra mění veškerou vědu a profesor Jaroslav Petr se ptá: „Nahradí biology AI napojená na robotické laboratoře? A vyvodila by umělá inteligence Einsteinovu obecnou teorii relativity z dat, jež měl slavný fyzik k dispozici v roce 1911?“ **Petr Kamberský**

K vašim rukám od časného rána 28. listopadu.